

Un feminisme internacional?

1. Imagino que no té massa interès presentar aquí un llistat de les trobades internacionals i de les diverses i abundants declaracions, que, sobre tot en últims anys, els organismes mundials han anat produint, centrades en el reconeixement i el desenvolupament dels Drets de les dones com a Drets humans. Aquesta informació està -en la actualitat- a l'abast de tothom.

Les dones són les protagonistes d'una de les més profundes, i alhora, més silencioses revolucions produïdes en el món al llarg dels segles: una revolució pacífica que en els últims segles ha tingut algunes víctimes (Olympia de Gouges i algunes altres, per exemple), però que en general es produeix de forma no violenta.

Llançant una mirada al ample món, contemplant la situació de les dones des de una òptica internacional, podem assegurar que estem davant un fenomen universal: les dones viuen en situació de desigualtat arreu del planeta. La desigualtat per raó de sexe és la més universal i antiga de les desigualtats. Cap país ni cultura s' en escapa, malgrat les diferències existents i els avenços paradigmàtics assolits en alguns països europeus i sobre tot en els països nòrdics. La resposta es també, una resposta universal; es a dir, a tot arreu del món hi ha moviments de resistència inclús allà on la tradició, la religió i la legislació, en una estreta aliança, mantenen les dones en situacions de minoria de edat civil i personal.

2. Hi ha dues grans qüestions que emmarquen aquesta reflexió: La primera *fa referència al significat i l'extensió de la paraula "feminisme"*. Una paraula utilitzada freqüentment, també sovint escoltada amb recel; una paraula que porta a moltes persones a imaginar el feminisme gaire bé com una secta radicalitzada que pretén eliminar els homes de la faç de la terra.

No en va el feminisme entès com a poderós i antic moviment orientat a defensar les dones i els seus drets (a cada moment històric amb les seves pròpies característiques i condicionaments) ha estat sempre no solament menystingut sinó fins i tot, ridiculitzat. El fet de que, per exemple, hagi portat el dret al vot a la meitat de la humanitat i hagi estès els Drets Humans a la part no masculina de la humanitat, no sembla haver merescut el mateix respecte que les fites assolides per altres moviments d'alliberació humana. El feminisme és un moviment social de fons. Es també una forma de organitzar-se, una ideologia i una manera d'interpretar la realitat. I també és acció: social o de govern. El que totes aquestes formes d'expressar-se tenen en comú és que pretenen millorar la situació de la part més desvalguda de la humanitat. Pretenen que els Drets humans siguin drets també per a les dones i que la diferencia no sigui un clar camí de exclusió, explotació o desigualtat. Aquest es el sentit profund i alhora ben ampli del que és el feminisme, s'expressi aquest sota la forma que sigui... Cal, millor, parlar dels "feminismes" que d'un sol feminisme.

Des d'aquesta òptica sí que es pot dir que existeix un feminisme global, universal, que s'expressa amb trets comuns: la recerca d'igualtat d'oportunitats i alhora la plenitud humana del que anomenem "diferències". I també amb trets diferenciats, vinculats no solament al tipus de valors que es prioritzen en diversos llocs i diferents moments, d'acord amb els diversos contextos socials i polítics sinó també amb els diversos instruments (institucionals, socials, culturals ...etc.) que es fan servir a cada moment o que neixen com a resposta a les necessitats viscudes. El gran repte pendent és el de poder articular formes de ***treballar conjuntes a partir de mínims comuns denominadors***, mentre ***s'expressa la varietat d'interessos, cultures etc.*** Aquestes plataformes comunes estan a l'origen de lo assolit per alguns organismes internacionals: UNIFEM, per exemple, les trobades de Pequín etc.... Resulta, però, molt més difícil articular les

organitzacions de la societat civil, malgrat que en temàtiques concretes s'hagi avançat molt com és el cas de les Dones de Negre...

3. La segona qüestió està relacionada amb el que entenem per política.

La política, malauradament tant desprestigiada (no hi ha cap innocència en aquest desprestigi) és entesa de diverses maneres. Des d'una òptica estrictament formal fa referència a les institucions i organitzacions que emmarquen i vehiculen les diverses formes d'entendre com ha de ser la vida col·lectiva, allò que tenim en comú, i les formes de convivència. En definitiva com es regulen els poders. La evolució de les institucions que canalitzen aquesta convivència correspon a la evolució de la pròpia història, del pensament i de les maneres d'entendre el poder i la seva legitimitat, el ésser humà i els seus drets: és a dir, del procés civilitzador. Des d'una òptica més filosòfica, cal recordar la forma en que Hanna Arendt explica què es lo polític. Segons ella, la dimensió política es la dimensió humana per definició. El ser humà no es complert si no desenvolupa la dimensió col·lectiva, aquesta part de la vida que comparteix amb els altres éssers humans i que permet que es construeixi un espai comú que depassa en molt la vida estrictament personal. Ella parla del ***paradís perdut de la revolució*** fent referència als moments de plenitud personal i col·lectiva experimentats per moltes persones que han sortit del seu espai estrictament individual per implicar-se en una tasca col·lectiva en un moment donat. La plenitud viscuda, quan es retorna a la vida quotidiana, es recordada amb nostàlgia, com una època especialment plena i viva.

Des d'aquesta òptica, l'absència de les dones dels llocs públics al llarg dels segles, el fet que no hagi circulat la seva veu no solament en la política, sinó en la literatura, la història, la filosofia... és a dir, en el món de les

construccions mentals que fonamenten la cultura- deixa les dones en una situació d'inferioritat, d'incompletud respecte al *Ser Humà*. I deixa també el mon de allò públic sense del pensament, les vivències de la meitat de la humanitat. En aquest sentit, la política pateix d'una gran orfandat.

4. Dins aquest doble marc conceptual situem l'afirmació de que existeix una reacció global a la històrica discriminació de les dones malgrat la diversitat de formes en les que s'encarnen.

D'una banda hi ha els moviments de fons, no organitzats, que recorren gaire bé totes les capes de la societat generant "opinió". Sovint no es reconeix com a feminisme, sinó com una qüestió de justícia, o simplement, sense masses explicacions, s'actua i es pensa en termes de defensa dels drets de les dones. Aquest és el feminisme difús.

- D'altre banda trobem els moviments que han assolit un cert grau d'estabilitat i organització. La societat civil, a través de ONG, Fundacions, Càtedres, organitzacions de tot tipus, treballa amb la fita de promocionar, salvaguardar o millorar alguns dels drets de les dones o les condicions que fan possible el seu exercici real.

- Finalment les Institucions polítiques locals, nacionals, estatals, supraestatals i mundials treballen per produir normatives, estudis i programes que facin possible posar en marxa polítiques destinades a buscar la igualtat de oportunitats entre homes i dones. Els màxims organismes internacionals, (Nacions Unides sobre tot i les seves diverses Agències) donen suport als governs i a les diverses Administracions perquè puguin posar en marxa els grans compromisos presos a Pequín i després a la trobada de Pequín +5 i als avenços en l'anàlisi i la sistematització de les prioritats tal com apareixen en els Objectius del Mil·leni i en els Acords sobre participació de les dones en els conflictes del Consell de Seguretat.

- Des de la Unió Europea el treball realitzat és fonamental pels seus

membres i pels països amb els que hi ha polítiques de col·laboració al desenvolupament.

Plans d'Igualtat, Programes de formació, fons, Iniciatives, etc., estan presents en gairebé tots els països europeus des de l' àmbit local i van canviant des de baix cap a dalt la percepció que les pròpies dones tenen dels seus drets.

5- Ara bé, algunes preguntes clau ens permeten seguir avançant en la reflexió.

- Per començar: és útil, fa falta que les dones actuïn en lo públic? És bo que vulguin fer política? Aquesta és una pregunta que es contesta per ella mateixa des del moment que hem fet d'aquesta qüestió un tema central dels nostres debats.
- Es que aquesta creixent resistència, tant diversa en les seves formes i expressions, es pot identificar amb un feminisme que s'anomenaria global?
- Existeix una certa unitat de objectius i estratègies, una certa convergència en les diferents enfoc tant dels moviments globals com del les principals polítiques feministes?
- Aquests moviments tenen la força suficient com per a incidir en la agenda, és a dir en els continguts del que es considera important o rellevant en la vida pública? La presència dels moviments de dones i la seva activitat política, té alguna incidència en el "sistema de valors" que inspira la política? O potser influeix en les formes "de fer política", en els mètodes i eines que normalment es fan servir?
- Finalment en el plànol de les concrecions, en quins aspectes es pot més fàcilment fer palesa visible la presència de les dones i dels

moviments que generen opinió, en el camp concret de les decisions preses? Hi ha manera de calibrar, *valorar*, fer el seguiment de l'**impacte** que té la seva presència en un àmbit – lo públic – que és nou per a elles? Resulta relativament senzill cercar i trobar sistemes d'avaluació dels Plans d'Igualtat- una de les moltes eines de les polítiques públiques per a la igualtat- donat que es tracta de mesures destinades a objectius concrets i mesurables. Però fins a quin punt es pot calibrar “les formes diferents“ de fer política o els continguts incorporats?. S'ha avançat molt poc en aquest terreny: les úniques referències de les que disposem, de moment, ens venen del sector empresarial. Diversos estudis realitzats als Estats Units sobre direcció de empreses i lideratges corporatius, senyalen que sovint els lideratges de les dones tenen característiques diferents i que resulten a la llarga- malgrat el seu caràcter “soft” i més participatiu molt més eficaç.

- D'altra banda, com calibrar l' impacte sobre la opinió publica global dels grans moviments de dones contra la guerra, dels esforços a moltes parts del mon per aturar la violència? Aquest es un aspecte important que està generant dos tipus d'efectes: d'una banda una progressiva filtració, lenta però constant a traves dels mitjans de comunicació i dels contactes globals de les diverses xarxes que col·laboren a qüestionar- amb veu de dona- les mil i una violències també escampades de forma global. I d'altra banda, la presència d'estudis sobre el paper de les dones en els conflictes o guerres que visualitzen la situació de les dones com a objectes de les violències varies i també com a subjectes que poden mediar, prevenir i estar presents en la solució de conflictes. El punt culminant d'aquests treballs, dels moviments organitzats i dels estudis es troba en la

Resolució del Consell de Seguretat de Nacions Unides. Aquesta és una fita que demostra la força conjunta dels moviments, les polítiques i els estudis quan actuen en una sola direcció. Malgrat tot continua essent molt difícil calibrar l'impacte cultural, i ètic del feminisme que es "filtra", és fàcilment assimilat pel sistema, però és difícilment visualitzat com una aportació diferenciada de les dones. Difícilment, per tant, mereix el reconeixement merescut. I amb el reconeixement, el respecte i la possibilitat de la paraula pública.

Es reivindica com una de les fites tant dels moviments feministes com del feminisme partidari, la presència paritària de les dones en el món de lo públic, i sobre tot en la política institucional, per tres raons.

En primer lloc perquè les dones tenen el dret- majoritàriament reconegut explícitament per les lleis, però difícil de posar en pràctica- d'intervenir en les decisions col·lectives, es a dir, en les decisions que afecten tots els éssers humans.

Perquè un sistema serà tant més democràtic quan millor transmeti i filtri les necessitats, sensibilitats i visions de tota la comunitat. No hi ha democràcia possible si les dones no actuen com a actores i subjectes actives de la vida política.

Cal, finalment que la política canviï: s'ha de completar el discurs, la pràctica, els objectius i les formes de fer de la política per tal que recuperi prestigi i legitimitat davant els ulls de la ciutadania. Si volem que mereixi confiança, elles, les dones, han de compensar, equilibrar amb nous plantejaments les tendències grandiloqüents, tecnocràtiques i economicistes de la cultura política actual.

La última proposta es la més difícil i incerta. Perquè es tracta no de sumar-se, matisar i aprofundir en el ja existent, ni donar un altre color a lo polític. ***Sinó de transformar la política.***

L'absència de les dones en el terreny de lo públic té conseqüències sobre la pròpia vida política i sobre, en general, tot lo públic, lo socialment visible i rellevant, lo que es fa visible i audible. D'altra banda lo polític ha de canviar si vol canalitzar institucionalment les formes cada cop més complexes de la convivència social. I per això ha de nodrir-se cada cop més de les ***experiències humanes femenines***. Experiències que fan sobre tot referència a sentiments, activitats i formes de vida lligats a la supervivència humana, a la cura, a la quotidianitat, a la proximitat, a lo local.

Cert que la sola exigència igualitària implica, per fer-se realitats- canvis importants. Així i tot no sol qüestionar el “disc dur” de la vida política. Mes aviat suma, potser eixampla i matisa les prioritats i objectius del que ja funciona però no sol qüestionar ni les prioritats ni els grans protagonismes.

Les resistències més fones apareixen quan hi ha el risc de canvis en profunditat: Hi ha un gran problema de protagonismes personals, però també de “paternitat” de les noves idees que no sempre es resolen en un clar reconeixement de la “maternitat” de les mateixes (per utilitzar un llenguatge entenedor...).

S'obre doncs un nou espai de reflexió en el que hauríem d'anar entrant. Quina mena de vida política voldríem? Que significa, per l'esquerra, aquesta frase tant sovint pronunciada que sembla condensar unes

esperances, uns desitjos encara poc formulats i que diuen: *l'ésser humà ha de ser el centre de la vida política?*

Com fer-ho sense les dones, expertes en la cura dels humans?

Com fer-ho, des d'una òptica d'esquerres, es a dir, una òptica fonamentada en la voluntat de igualtat de oportunitats per a tots, de justícia i de llibertat?

Per concloure:

Vet aquí que en aquests moments els diferents feminismes tenen denominadors comuns i també grans diferències. En el nostre món occidental, s'està exigint la paritat. En d'altres llocs del món, els drets fonamentals (el dret a la vida, la integritat física, al aliment...) estan en joc. I es aquesta la primera tasca dels esforços dels moviments i organitzacions de dones

En el món occidental el repte està clar: que portarem a la política? Com serà el món públic quan les dones estem en situació d'igualtat en els llocs decisoris?

Es a dir: com contribuïrem a fer realitat la afirmació de que El ser humà ha de ser el centre, el cor de una política d'esquerres?

Mª Dolors Renau Manen

Comissionada de la Presidència per als Programes Internacionals d'Igualtat i Ciutadania.

Barcelona, 20 de desembre de 2005